

Către: Dorin JUNGHIETU
Ministrul Energiei

Nr. 68 din 23.06.2025

Ref.: Propuneri și comentarii la conceptul Programul de implementare a transformării digitale în sectorul energetic al Republicii Moldova pentru anii 2025-2030

Stimate Domnule Ministru,

Vă salutăm din numele Camerei Americane de Comerț din Moldova (în continuare „AmCham Moldova”).

Programul de implementare a transformării digitale în sectorul energetic al Republicii Moldova pentru anii 2025–2030 (în continuare – *Program de implementare*) este important deoarece stabilește direcția strategică pentru modernizarea infrastructurii energetice, creșterea transparenței și eficienței, stimularea investițiilor și inovației, sprijinirea obiectivelor de decarbonizare și alinierea țării la standardele europene, contribuind astfel la dezvoltarea unui sistem energetic sigur, sustenabil și competitiv.

Drept urmare a examinării conceptului Programului de implementare intervenim cu următoarele comentarii și propuneri:

1. Atunci când vorbim despre contoare inteligente (smart metering) este important să nu uităm, de asemenea, de contoare inteligente în furnizarea gazelor naturale, nu doar a energiei electrice. Conceptul Programului, la capitolul contoarelor inteligente vorbește doar despre sectorul energiei electrice, în contextul Programului Pilot PNUD. Chiar dacă scopul programului PNUD se limitează la contoare electrice, conceptul Programului de implementare trebuie să includă smart metering în toate sectoarele energetice, nu doar în energia electrică.

Lipsa personalului calificat pentru a lua datele de contor din cadrul furnizorilor de gaze naturale, și lipsa contoarelor inteligente duce la înregistrarea mult prea întârziată a datelor corecte de pe contor în factura pe care consumatorul o primește. În condițiile prețurilor volatile, acest fapt înseamnă că, inevitabil, consumatorul consumă gazul la un preț reglementat, dar achită la un alt preț (deoarece între timp ANRE stabilește un alt preț reglementat de furnizare). În consecință, se creează devieri tarifare, fie pozitive sau negative pe care furnizorul le acumulează.

2. La compartimentul „2. Tipul documentului de politici publice care se propune a fi elaborat”, se menționează că, documentul de politici publice propus spre elaborare definește și planifică politica publică a Guvernului pe termen mediu (5 ani) în domeniul energetic.

În legătură cu acest fapt, considerăm necesar să fie luate în considerare politicile și strategiile aprobate în cadrul companiilor private. Pentru ca politica publică să fie eficientă, realistă și aplicabilă, aceasta trebuie să reflecte și să integreze inițiativele, prioritățile și capacitățile companiilor private din sectorul energetic, care joacă un rol cheie în implementarea transformării digitale și în funcționarea efectivă a sectorului.

3. La compartimentul „3. Problema care urmează a fi abordată” se menționează despre vulnerabilitățile sistemelor existente. Cu referire la acest fapt, nu este clar dacă respectivele vulnerabilități și probleme identificate sunt relevante și sunt bazate pe informațiile colectate de la autoritățile publice din sector.

Suplimentar, propunem completarea listei problemelor identificate cu problemele din practică cu care se ciocnesc companiile din sectorul energetic:

Digitalizarea incompletă/parțială a infrastructurii critice în GIS

- Rețele de distribuție nu sunt pe deplin cartografiate digital în sistemele GIS (Geographic Information System), fapt care îngreunează analiza, intervențiile și planificarea rețelei.
- Datele existente sunt fragmentate, incomplete sau necorelate cu alte baze de date operaționale și neintegrate într-o singură bază de date/resursa disponibilă pentru operatori.

Nivel redus de implementare a tehnologiilor Smart Grid

- Elementele de telecomandă și semnalizare (SCADA, RTU, IED, etc.) nu sunt implementate uniform în stații și posturi de transformare.
- Nu există o viziune integrată de arhitectură digitală pentru rețele inteligente.
- Automatizarea limitată la nivel de medie și lipsa acesteia la nivelul de joasă tensiune, limitează răspunsul rapid la incidente și optimizarea rețelei.

Procese interne parțial digitalizate sau manuale în companiile stat

- Procese esențiale precum mentenanța rețelei, managementul incidentelor, lucrările planificate, avizele de racordare și raportarea indicatorilor de performanță sunt realizate parțial manual sau în sisteme dispersate.
- Lipsa unui ERP/CMMS performant care să integreze procesele tehnice, logistice și financiare.

Digitalizare deficitară în relația cu consumatorii

- Lipsa unor platforme digitale unificate pentru comunicarea cu clienții (portaluri web moderne, aplicații mobile, ChatBot-uri, notificări automate).
- Procesele de racordare, solicitare avize sau depunere reclamații sunt greoaie și deseori offline sau semi-digitale.
- Lipsa de transparență în furnizarea datelor de consum în timp real.

Capacitate IT internă și resurse umane limitate în companiile de stat

- Lipsa de personal calificat în domeniul IT, securitate cibernetică și digitalizare în cadrul OSD-urilor.
- Structurile IT sunt subdimensionate și orientate mai mult spre mentenanță decât spre inovare sau dezvoltare de soluții digitale.

Securitate cibernetică insuficient dezvoltată

- Lipsa strategiilor consolidate de securitate cibernetică adaptate specificului infrastructurii critice energetice.
- Riscuri sporite în contextul digitalizării accelerate fără măsuri corespunzătoare de protecție.

Cadru normativ conservator și neadaptat susținerii digitalizării și inovației

Un obstacol semnificativ în calea transformării digitale a sectorului energetic îl constituie caracterul excesiv de conservator al cadrului de reglementare actual, care:

- Nu oferă suficientă flexibilitate sau stimulente pentru testarea și adoptarea tehnologiilor noi, inclusiv în regim pilot.
- Păstrează abordări rigide în raport cu modelul de business tradițional, ceea ce limitează apariția unor servicii digitale noi sau a unor forme moderne de interacțiune cu utilizatorii.
- Creează incertitudine și riscuri investiționale pentru operatorii care intenționează să inoveze dincolo de standardele impuse.

Totodată, pentru a impulsiona procesul de digitalizare în sectorul energetic și pentru a sprijini integrarea cu piața energetică europeană, Programul de implementare propune o serie de direcții strategice. Considerăm necesară completarea cu următoarele direcții:

- **Digitalizarea completă a infrastructurii critice prin integrarea sistemelor GIS**

Realizarea cartografierii digitale complete a rețelelor de transport și distribuție a energiei electrice și integrarea acestora într-un sistem GIS interoperabil cu SCADA și alte platforme operaționale.

- **Creșterea capacităților digitale instituționale și a resurselor umane**

- Dezvoltarea de programe dedicate de formare pentru angajații din companiile de energie și autoritățile publice în domenii precum: digitalizare, securitate cibernetică, analiza datelor, managementul proiectelor IT.
- Crearea de echipe interne de transformare digitală în cadrul fiecărui operator major din sector, cu responsabilități clare și buget alocat.
- Colaborare cu instituțiile de învățământ și cercetare pentru a forma viitoarea generație de specialiști în energie digitală.

- **Accelerarea tranziției către procese digitale și automatizate în activitatea operatorilor**

- Digitalizarea integrală a proceselor critice (racordare, mentenanță, avizări, facturare, gestionarea incidentelor), cu utilizarea automatizării și inteligenței artificiale acolo unde este posibil.
- Implementarea de instrumente de tip RPA (Robotic Process Automation) AI/ML pentru procese repetitive și administrative.
- Standardizarea și centralizarea bazelor de date tehnice și comerciale la nivel de operator.

- **Reforma cadrului de reglementare pentru a sprijini inovația și digitalizarea în sectorul energetic**

Pentru a permite modernizarea accelerată a sectorului energetic, este necesară adaptarea reglementărilor actuale astfel încât să devină un facilitator al transformării digitale, nu un obstacol. Această direcție strategică presupune:

- Revizuirea cadrului normativ și tarifar pentru a include mecanisme de recunoaștere a investițiilor în proiecte inovatoare de digitalizare, automatizare și infrastructură inteligentă, inclusiv în calculul tarifelor reglementate.
- Simplificarea și flexibilizarea proceselor de aprobare a proiectelor digitale (ex: contorizare inteligentă, agregatori, platforme de date), prin eliminarea barierelor birocratice și clarificarea cadrului legal aplicabil.
- Actualizarea normelor tehnice și standardelor de rețea, pentru a permite integrarea de tehnologii emergente (edge computing, AI, blockchain, IoT) și funcționarea interoperabilă a sistemelor IT/OT.
- Crearea unui cadru de reglementare favorabil participării prosumatorilor, agregatorilor și furnizorilor de servicii energetice digitale, cu accent pe flexibilitate, stocare și participare activă pe piață.

4. La compartimentul „4. Scopul elaborării documentului de politici publice”, la descrierea factorului vulnerabilității crescute la amenințări, găsim oportun să fie luată în calcul implementarea unor soluții de protecție a securității informaționale la nivel de țară/sector, care să cuprindă și companiile din sectorul privat.

5. La compartimentul „6. Concordanța cu strategiile sectoriale de cheltuieli (CBTM)”, sugerăm clarificarea scopului și nivelului utilizării acestor resurse financiare indicate (la nivel de sector sau de companie).

La fel, urmează a fi stabilite operațiunile/domeniile acceptate de utilizare a Inteligenței Artificiale (IA), similar prevederilor pct. 2 din Anexa 3 a Regulamentul (UE) 2024/1689 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială

Vă rog să îl considerați pe Vasile Stepanuc, Policy manager (vasilestepanuc@amcham.md) în calitate de persoană de contact din partea AmCham Moldova pentru ulterioara interacțiune la acest subiect.

Cu respect,
Mila Malairău,
Director Executiv
Camera de Comerț Americană din Moldova